

Сергій Мокрецов

ПРІОРИТЕТНІ ДЕРЖАВНІ ПРОГРАМИ ОХОРОНИ РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я

Проаналізовано основні державні програми, які визначають державну політику охорони репродуктивного здоров'я. Визначено основні тенденції розвитку державної політики у даній сфері, виокремлено найбільш проблемні аспекти даної сфери та запропоновано шляхи і механізми їх вирішення.

Ключові слова: охорона репродуктивного здоров'я, державна політика, управління охороною здоров'я.

Загальною метою основних державних програм охорони репродуктивного здоров'я в Україні має стати визначення правових, організаційних, економічних та соціальних засад охорони репродуктивного здоров'я, регулювання суспільних відносин у цій сфері з метою забезпечення гармонійного фізичного і духовного розвитку населення України, усунення факторів, що шкідливо впливають на репродуктивне здоров'я, подолання демографічної кризи, негативного приросту населення, збереження генофонду, дотримання вимог Конвенції з прав людини та біомедицини, інших актів міжнародного права з питань забезпечення репродуктивного здоров'я населення. Окрім цього, науково-теоретичний аналіз таких державних програм сприяв би розкриттю змісту репродуктивних прав людини і забезпеченню гарантій їх реалізації, виходячи з пріоритету прав та свобод людини і громадянина, визначенню компетенцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення гарантій здійснення та охорони фізичними особами репродуктивного здоров'я та створенню правової основи для одержання ними послуг з планування сім'ї, вільного здійснення своїх репродуктивних прав.

В основу написання даної статті покладено базові державні програми, що регламентують і визначають зміст державної політики з питань охорони репродуктивного здоров'я, зокрема: державна програма «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 р. [1], Стратегія демографічного розвитку України на 2006–2015 роки [2], Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація» на 2009–2013 роки [3]. Дані нормативно-правові документи спрямовані скоріше на вирішення специфічних галузевих питань удосконалення державної політики у сфері охорони репродуктивного здоров'я та лікування вже існуючих захворювань без врахування системного комплексного підходу покращення загального стану здоров'я нації в цілому. На наш погляд, збереження традиційної моделі охорони здоров'я в країні, спрямованої на подолання наслідків ризикованої поведінки конкретної особи через лікування без широкої профілактичної та рекреаційної роботи, також не дає вагомих результатів, бо включає епізодичні й розрізнені заходи.

Основними завданнями даної статті є:

- здійснити загальний аналіз пріоритетних державних програм охорони репродуктивного здоров'я;
- визначити основні прогалини державної політики у сфері охорони репродуктивного здоров'я.

Основними проблемними питаннями репродуктивного здоров'я, як визначається у державних програмах, є: смертність матерів і немовлят, високий рівень абортів, невиношування вагітності, високий рівень ускладнень вагітності та пологів, поширеність жіночої та

можливий. Поштовхом для змінення окресленої ситуації може стати лише суспільний тиск і контроль через інститути громадянського суспільства, головним елементом якого є середній клас, який ще перебуває у стадії становлення.

Виходом із так званого «зачарованого кола» може стати чітка інституціоналізація органів державної влади, що має ґрунтуватися на: уникненні накладання їх функцій, виробленні механізму контролю їх діяльності з боку громадськості, а також розробці механізму накладання відповідальності за порушення «правил гри».

Відповідно, модернізацію інститутів державної влади необхідно проводити через розуміння функціонування того чи іншого інституту, врахування його складових, зв'язків між ними, а також їх відповідність зовнішньому середовищу.

Література.

1. Андреев Ю. П. Социальные институты: содержание, функции, структура / Ю. П. Андреев, Н. М. Коржевская, Н. Б. Костина. – Свердловск: Урал, 1989. – 183 с.
2. Громов И. А. Западная социология / И. А. Громов, И. А. Мацкевич, В. А. Семёнов. – СПб.: ООО «Издательство ДНК», 2003. – 531 с.
3. Інституціональні особливості та технології сучасних політичних процесів: Курс лекцій і метод. матеріалів до модуля навч. дисципліни / Уклад.: Е. А. Афонін, В. М. Козаков, Л. М. Усаченко. – К.: НАДУ, 2008. – 108 с.
4. Норт Дуглас Інститути, інституціональні змінення і функціонування економіки \ Пер. с англ. А. Н. Нестеренко; предисл. и науч. ред. Б.З. Мильнера. – М.: Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с.
5. Основы социологии: Курс лекций / А. И. Антолов, В. Я. Нечаев, Л. В. Пиковский и др.: Отв. ред. \ Г. Эфендиев. – М.: Об-во «Знание» России, 1993. – 383 с.
6. С. Телешун, Нові українські політичні реалії і процес формування засад громадянського суспільства // Політичний менеджмент. – 2008. – № 1(28).
7. Щепанський Я. Элементарные понятия социологии / Пер. с польск. В. Ф. Чесноковой; Ред. и вступ. ст. Р. В. Рывкиной. – Новосибирск: Наука. Сиб. отд-ние, 1967. – 247 с.

постановка проблеми

аналіз останніх досліджень і публікацій

мета

виклад
основного матеріалу

чоловічої безплідності, захворюваність населення інфекціями, що передаються статевим шляхом, включаючи ВІЛ/СНІД, онкологічна захворюваність репродуктивної сфери.

Упродовж останніх 10 років система державної охорони репродуктивного здоров'я працювала у впровадженні 2 національних програм – «Планування сім'ї» (1995–2000 рр.) та «Репродуктивне здоров'я» (2001–2005 рр.). Перша працювала у профілактичному плані. Зокрема щодо створення мережі закладів системи планування сім'ї, запобігання інфекціям, що передаються статевим шляхом (ІПСШ), та профілактики незапланованої вагітності й методу її штучного переривання як основних чинників розладу репродуктивного здоров'я. У 1996–1997 роках склалася просто «вибухоподібна» ситуація щодо ІПСШ. Так, рівень захворюваності на сифіліс у підлітків 15–17 років підвищився у 37 разів!¹ Завдяки тісній співпраці закладів охорони здоров'я, освіти, соціальних служб на сьогодні вдалося досягти зниження показників захворюваності серед усіх вікових груп населення і досягти того рівня, з якого почалося підвищення.

Протягом останніх 5 років завдяки ефективній реалізації Національної програми «Репродуктивне здоров'я 2001–2005» кількість абортів зменшилася у 4 рази, знизилися показники смертності матерів і немовлят. Проте, слід зазначити, що здоров'я дітей залежить не лише від репродуктивного здоров'я жінки. Раніше репродуктивному здоров'ю жінок приділяли більше уваги, ніж чоловічому. Тому нова державна програма вже має назву «Репродуктивне здоров'я нації», під яким розуміється як здоров'я жінки, так і чоловіка. Цільовими групами розв'язання проблем здоров'я, згідно з цією Програмою, є діти, підлітки, дорослі жінки та чоловіки.

Ця програма складає з урахуванням нових підходів, з повним переліком заходів та виконавців. Вона розрахована на зниження негативних показників репродуктивного здоров'я. У програмі зазначено теперішні показники і очікувану динаміку їх зниження, а також перелік заходів, які можуть цьому посприяти. Детальні таблиці програми роблять її прозорою. Скажімо, раніше у Програмі зазначалось: «Підвищити санітарно-просвітницький рівень населення». Як бачимо, це скоріше декларативне гасло, ніж дієвий механізм державної політики. У чинній сьогодні Програмі передбачаються конкретні заходи з цього приводу, зокрема: поширення буклетів, випуск циклів телепередач, які фінансуватимуться з державного бюджету, видання вісника репродуктивного здоров'я, з якого б населення дізнавалося, які є проблеми і як вони розв'язуються.

Щоб зберегти репродуктивне здоров'я, його треба правильно сформулювати. Здоров'я людини починає формуватися ще під час утробного розвитку. Таким чином, чинна Програма повинна спрямовуватись, перш за все, на роботу з підростаючим поколінням. Діти, які закінчують школу, мають бути цілком готові до дорослого життя, вони повинні знати все про профілактику ІПСШ, запобігання небажаній вагітності, про засади збалансованого харчування, про шкоду куріння чи вживання алкоголю, значущість профілактики гіподинамії. За умов успішної реалізації даних заходів й показники репродуктивного здоров'я значно покращаться.

Прийнявши нові, рекомендовані ВООЗ, критерії життєздатності, починаючи з 22-х тижнів вагітності, Україна зробила важливий крок у дотриманні прав дитини відповідно до ратифікованої в 189 країнах Декларації про права дитини. Тому окремим компонентом Програми є «Забезпечення умов безпечного материнства», яким передбачається закупівля сучасного обладнання для вагітних та новонароджених, до того ж за новим механізмом.

Відповідно до положень Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року, цільові завдання демографіч-

ного розвитку і національної демографічної політики мають бути спрямовані на досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття – глобальних напрямів розвитку суспільства, що були вироблені та погоджені на міжнародних конференціях протягом 90-х років ХХ ст., а також на додержання адаптованих до умов України принципів і цілей, рекомендованих Програмою дій Каїрської Міжнародної конференції з питань народонаселення і розвитку.

Реалізація зазначеної Стратегії та досягнення визначених цільових показників демографічного розвитку можливі лише за умови розробки та впровадження системи заходів державної демографічної політики. В 2005–2015 рр. її метою є ефективна протидія поширенню наслідків негативних тенденцій відтворення населення, їх зміна на краще. Конкретним інструментом реалізації має виступати державна підтримка сім'ї, для якої характерний увесь спектр демографічних процесів. Саме сімейна політика є тим ядром, навколо якого формується вся система заходів демографічної політики.

На виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 травня 2008 року № 731-р «Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація» на 2009–2013 роки» Міністерством України у справах сім'ї, молоді та спорту було розроблено проект Закону України «Про затвердження Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація» на 2009–2013 роки». Її мета полягає у створенні умов для зниження захворюваності, інвалідності та передчасної смертності, покращення якості та тривалості активного життя населення України завдяки впровадженню здорового способу життя, що передбачає оптимальну рухову активність, раціональне харчування, здоровий сон, додержання гігієнічних правил, зниження рівня травматизму та відмову населення від тютюнокуріння, вживання наркотиків та зловживання алкоголем.

Проблему передбачається розв'язувати протягом 2009–2013 років шляхом удосконалення організаційного та нормативно-правового механізмів збереження та зміцнення здоров'я людей і реалізації комплексу заходів, спрямованих на формування нових цінностей та орієнтацію суспільства і країни на збереження і зміцнення здоров'я людей, соціальної та особистісної мотивації до збереження та зміцнення здоров'я, залучення громадян України до регулярних занять фізичною культурою та спортом, сприяння раціональному харчуванню населення, зменшення негативних наслідків вживання алкоголю та травм на життя і здоров'я людей, а також зменшення шкідливого впливу тютюнокуріння на здоров'я населення.

Ефективне впровадження заходів згаданих програм дасть можливість поліпшити показники репродуктивного здоров'я, таким чином зменшити кількість репродуктивних втрат та позитивно вплинути на розв'язання проблем нездовільної демографічної ситуації в Україні.

На нашу думку, пріоритетними напрямками реалізації державних програм охорони репродуктивного здоров'я повинні стати наступні:

- удосконалення нормативно-правової бази системи охорони репродуктивного здоров'я;
- забезпечення рівних для чоловіків та жінок репродуктивних прав, включаючи поінформований вибір, забезпечення умов рівного доступу чоловіків та жінок до служб охорони репродуктивного здоров'я;
- розробка і реалізація міжгалузевих стратегій, спрямованих на пропаганду, формування і заохочення до здорового способу життя;
- пропагування сімейних цінностей, забезпечення медико-соціальної підтримки молодій сім'ї;
- широке залучення ЗМІ, недержавних організацій до інформування населення з питань відповідального ставлення до охорони здоров'я; проведення освітніх

¹ За даними Міністерства охорони здоров'я України

кампаній з питань охорони здоров'я, які пропагують здоровий спосіб життя, планування сім'ї, зміцнення репродуктивного здоров'я жінок, охорону материнства та раннє діагностування ракових захворювань;

- забезпечення покращення доступу до медичних послуг підлітків, сільського населення, чоловіків;
- здійснення заходів щодо посилення профілактичної роботи у системі охорони здоров'я;
- впровадження стратегії надання послуг з репродуктивного здоров'я лікарями загальної практики та сімейними лікарями;
- удосконалення системи планування сім'ї в Україні;
- розробка стратегії зменшення шкідливого впливу інформаційних технологій на спосіб життя дітей та підлітків.

Література.

1. Про затвердження Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації» на період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1849. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=1849-2006-%EF>.

2. Про затвердження Стратегії демографічного розвитку в період до 2015 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2006 р. № 879. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=879-2006-%EF>.

3. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми «Здорова нація» на 2009-2013 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 травня 2008 року № 731. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=731-2008-%F0>.

УДК 351.82

Дмитро Негодаєв

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЮ ВЛАСНІСТЮ

У статті розглянуті теоретичні передумови формування механізму регулювання соціально-економічного розвитку України на основі системи управління державною власністю.

Ключові слова: економічний механізм, державне регулювання, державне майно, соціально-економічний розвиток, приватний капітал.

На сьогодні в Україні відбуваються соціально-економічні реформи, метою яких є подолання наслідків економічної кризи та подальша модернізація ринкової економіки. За таких умов виникла об'єктивна необхідність формуван-

© Негодаєв Д.В., 2010.

ня та реалізації нових підходів державного регулювання соціально-економічним розвитком, заснованих на перегляді завдань управління державною власністю.

З урахуванням досвіду країн з розвинутою економікою, одним з напрямків соціально-економічного розвитку країни на ринкових засадах є вдосконалення механізму державного регулювання на основі державного сектора економіки.

Важливе значення мають праці вчених, присвячені дослідженню загальних проблем теорії та практики державного управління: А. Ю. Амосова, В. Г. Атаманчука, В. Д. Бакуменка, В. М. Князева, В. І. Лугового, В. К. Майбороди, А. Г. Мордвінова, П. І. Надолішнього та ін. Однак існуючі наукові розробки не охоплюють усього комплексу питань державного регулювання економічного і соціального розвитку країни.

За наявності великої кількості робіт, присвячених участі державної власності у формуванні стратегії соціально-економічного розвитку, зберігається потреба в науковій розробці комплексу теоретичних, методологічних і практичних підходів щодо підвищення ефективності механізмів державного регулювання.

Сформулювати теоретичні передумови формування механізму регулювання соціально-економічним розвитком України на основі системи управління державною власністю.

Світовий досвід показує, що потужне економічне зростання досягається в тих країнах, де соціально-економічні перетворення стають об'єктом стратегічного державного управління та ефективність політики соціально-економічного розвитку визначається механізми державного регулювання.

Теорія економічних механізмів розглядає управління у плановій економіці, як взаємодію між суб'єктом і підлеглими йому об'єктами управління. Об'єкти, підпорядковані суб'єкту управління, знають про свої потреби і можливості виробництва. Суб'єкт управління такою інформацією не володіє. Відповідно до наданої інформації, суб'єкт управління складає план виробництва. Це дає об'єктам можливість не повідомляти центру правду про виробничі ресурси у тих випадках, коли в результаті маніпуляції з інформацією, що надається, вони можуть отримати наказ, більш відповідний їх власним уподобанням, або не дотримуватися наказів, отриманих від центру [1, с. 6].

У рамках цього дослідження економічних механізмів державного регулювання особливий інтерес становить ринкова економіка.

В цілому вважається, що в ринковій економіці інформація розподіляється між суб'єктами ринку, обробляється і передається через ринкові ціни угод, які встановлюються «невидимою рукою ринку» (invisible hand of the market). Конкурентний ринок розглядається, як система, в якій суб'єкти системи виробляють і споживають товари, взаємодіючи між собою через «аукціоніста». Суб'єкти ринку, спостерігаючи за цінами, визначають обсяги виробництва і споживання, інформуючи про це аукціоніста. Аукціоніст за результатами аналізу попиту та пропозиції оголошує ринкову вартість, за якою об'єкти укладають угоди. Однак, як і у випадку планової економіки, немає гарантій, що суб'єкти повідомлятимуть «аукціоністові» достовірну інформацію, та вироблятимуть і споживатимуть відповідно до наданої інформації.

В умовах ринкової економіки функції державного управління зводяться до завдань регулювання соціально-економічних процесів у країні. Таке завдання є складним і багатогранним. Однак, як доводять теорія і практика, дуже багато завдань можна дозволити (без будь-якої втрати спільності), зосередивши увагу на найпростіших механізмах [1, с. 8].

В цьому випадку механізм регулювання в загальному сенсі розуміємо як механізм перерозподілу обмежених ресурсів. Таке визначення дозволяє сконцентруватися на проблемах розробки та реалізації державного механізму регулювання:

аналіз останніх досліджень і публікацій

мета

виклад основного матеріалу

виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

постановка проблеми